

ועד שליחי הקהילות

(Board Of Deputies Of British Jews). ארגון המייצג של כלל יהודי בריטניה. ראשיתו ב-1760, במשלחת יהודית שיצאה לברך את המלך ג'ורג' III להכתרתו. אך ההיסטוריה הפעילה שלו החלה בשנות ה-30 של המאה ה-19 כאשר זכה בהכרה חוקית מצד השלטונות. הוועד נטל חלק בכול ההליכים וההתפתחויות שהובילו להשגת הזכויות הפוליטיות והאזרחיות המלאות ליהודי בריטניה. ההיקף הגיאוגרפי הרחב של האינטרסים הבריטים בעולם גרם, שכמעט מראשיתו התעניין הוועד והיה מעורב בגורל היהודים הנתונים לשלטון בריטניה במקומות שונים בעולם. לאחר שיהודי בריטניה זכו לאמנציפציה ב-1858 הרחיב הוועד את דאגתו גם ליהודים יושבי ארצות אחרות שנרדפו בשל דתם, וסייע לקהילות נרדפות בעיתות משבר. לשם כך פנה לעיתים לעזרת ממשלת בריטניה, בעלת המסורת ההומניטרית והליברלית.

ב-1838-1874 היה סר משה מונטיפיורי נשיא הוועד. פעילותו הנרחבת למען יהודי התפוצות העניקה לוועד מעמד בין-לאומי מוכר ויוקרתי. אחרי מונטיפיורי כיהנו בתפקיד בני האריסטוקרטיה האנגלית-היהודית הוותיקה.

ב-1878, בעת שקונגרס ברלין עמד לדון במעמד היהודים בכמה מארצות אירופה ובמיוחד ברומניה, הקימו ועד השליחים ו'אגודת אחים' (Anglo-Jewish Association) את הוועדה המשותפת לענייני חוץ (Conjoint Foreign Committee), והיא היתה המוסד החשוב ביותר של יהודי בריטניה לפעולה למען קהילות ויהודים מחוץ לבריטניה. ועדה זו פוזרה ב-1917, לאחר שראשי שני הארגונים, דוד אלכסנדר וקלוד מונטיפיורי, פירסמו במשותף בעיתון 'טיימז' מכתב ובו הסתייגו בשם ארגוניהם מהשאיפות הלאומיות היהודיות. ב-1918 הוקמה ועדת החוץ מחדש ונקראה Joint Foreign Committee, והיא פעלה עד 1943.

יותר מ-100 שנה שלטו בוועד השליחים המשפחות המיוחסות והנכבדות בקהילה, והמהפך הדמוקרטי ממש חל בו ב-1939, עם בחירתו של זליג ברודצקי, בן למשפחות מהגרים מרוסיה, לנשיאו. למהפך סייעו השאיפה לגייס תמיכה לציונות במוסד המייצג החשוב של הקהילה, והרצון שההנהגה תשקף את המבנה הסטרוקטורלי והשינויים שחלו בקיבוץ היהודי בבריטניה; ואומנם, ב-1943 היו הציונים רוב ברור בוועד השליחים. עד ראשית המאה ה-20 היתה החברות בוועד מבוססת על בתי-כנסת בלבד. רק אז הותר ייצוגם של ארגונים קהילתיים אחרים בעלי אינטרס מיוחד, כגון אגודות לעזרה הדדית, איגודי נשים, אגודות נוער וסטודנטים וארגון החיילים המשוחררים. מליאת הוועד מתכנסת אחת לחודש, ופועלת כפרלמנט בכך שהיא מקיימת דיונים גלויים. בישיבתה היא דנה ומכריעה בדינים-וחשבונות ובהמלצות של ועדותיה, המופקדות על תחומים מוגדרים של פעילות. בין הוועדות יש לציין את הוועדה לענייני חוץ; הוועדה החוקית והפרלמנטרית, העוקבת אחרי הצעות חוק

בפרלמנט וחוקי עזר עירוניים ודואגת לכך שהיהודים לא ייפגעו בגלל דתם; ועדת ההגנה וועדת ארץ-ישראל.

אחרי עליית הנאצים לשלטון בגרמניה והפורענות שירדה על יהודיה, ניצבו בפני ועד השליחים בעיות כבדות שהוא נדרש להתייחס אליהן: בעיית רדיפות היהודים בגרמניה ואחרי-כן בארצות שכבשו הגרמנים; בעיית ההגירה מגרמניה, וקליטת הפליטים היהודים ושיקומם. בשנים ההן, ויותר מכך בימי המלחמה, נקלעה ההנהגה היהודית בבריטניה לבעיה קשה: כיצד לתמרן בין הנאמנות הבריטית לנאמנות היהודית, ובאילו דרכים לפעול בעת שהאינטרסים של בריטניה לא תאמו את האינטרסים של היהודים, או אף עמדו בסתירה להם.

הוועד פנה לממשלת בריטניה, וביחוד למשרד החוץ, בבקשות להתערב אצל השלטון הנאצי להפסקת רדיפות יהודי גרמניה, ולהעלות את בעיית הפליטים בחבר-הלאומים ובבימות בין-לאומיות אחרות, אך הממשלה סירבה לנקוט צעד כלשהו שיתפרש כהתערבות בעניינים שכוננו 'ענייניה הפנימיים של גרמניה'. הוועד הסתפק בפעולה לגליסטית, חשאית ומתונה, ונמנע מהפעלת לחץ כלשהו על הממשלה על-ידי הזעקת הציבור היהודי. הוא התנגד והכשיל כול יוזמה מצד קבוצות וחוגים אקטיוויסטיים בקהילה, שניסו לפעול באמצעים נמרצים יותר. כך נהג לגבי החרם על גרמניה ותנועת המחאה כנגד רדיפת יהודי גרמניה.

בקיץ 1932, כאשר יזם סטיון שמואל ויז כינוס של ועידה מכינה להקמת ה'קונגרס היהודי העולמי', סירב הוועד להשתתף בה ובוועידות המכינות שאחריה, ואף לא נטל חלק בקונגרס לאחר ייסודו. לעומת זאת יזם הוועד עם הארגונים יהודיים חשובים בארצות-הברית ובאירופה את כינוסה של ועידה יהודית בין-לאומית בלונדון באוקטובר 1933. הוועידה נועדה לטפל במצבם של יהודי גרמניה ולקבוע את הדרכים לסיוע מתוך תיאום המאמצים של הארגונים המשתתפים, ואולם, הוועידה נכשלה לחלוטין, בעיקר עקב נטיותיהם הבדלניות של הארגונים האמריקניים.

גם במאבק עם המערכה האנטישמית שניהלה התנועה הפשיסטית הבריטית שבהנהגת אוזוולד מוזלי, בעיקר ב-1936, נקט ועד השליחים עמדה זהירה. הוא התנגד לכול התנגשות גלויה עם הפשיסטים או לשיתוף-פעולה עם ארגונים אנטי-פשיסטים. גם בעניין זה, כמו בעניין החרם, החלו ארגונים אד הוק לנקוט פעולות נמרצות נגד סכנת הפשיזם. רק לאחר לחץ כבד החליט הוועד על הקמת הוועדה המתאמת (אחרי-כן – ועדת ההגנה) כדי לפעול להדיפת המתקפה הפשיסטית על הקהילה.

בשנות המלחמה פנה הוועד אל הממשלה בסדרת בקשות ותביעות: להתערב למען היהודים בארצות הכיבוש הנאצי; להפיץ מידע על מעשי האכזריות של הנאצים כלפי היהודים ועל הגירושים וההרג; לפרסם הצהרות על מצבם; לסייע לקליטתם של הפליטים בארצות הניטרליות או בבריטניה; להפציץ את אושוויץ. ואולם, פניותיו לא נענו. ועד השליחים, כשאר

הארגונים היהודיים בבריטניה, היה חסר-אונים בנסיונותיו להשפיע באופן ניכר על מדיניות הבריטים בענייני היהודים נרדפי הנאצים, מה גם שקרנו ירדה בעיני הממשלה לאחר שגברה בו הנטייה לציונות. הוועד גם התנגד להמשך קיומו של ה'ספר הלבן' ודרש את פתיחת שערי ארץ-ישראל בפני פליטים יהודים, ואת ביטול איסור כניסתם של פליטים יהודים מאירופה לבריטניה ומניעת כניסתם לארצות הקיסרות.